

Татијана Д. Бућарски
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
t.bugariski@pf.uns.ac.rs
ORCID ID: 0000-0002-1462-6800

Милана М. Писарић
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
m.pisaric@pf.uns.ac.rs
ORCID ID: 0000-0001-8344-3349

ПРАВА ОКРИВЉЕНОГ ЛИЦА У КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ И ПРЕКОГРАНИЧНА САРАДЊА*

Сажетак: *Савремени трендови живота и рада „без граница“ за посљедицу имају пораст прекограничне криминалности што утиче и на повећање броја кривичних посљедица у којима постоји потреба за сарадњом надлежних органа из више држава. У овим случајевима, у Европи досиђуни висок стандард права окривљених лица намеће потребу за хармонизацијом процеса и по првенствено оних који се односе на најважнија права осумњиченог, односно окривљеног лица као што су право на информисање и право на тумачење и преводчење. У Европској унији, после доношења Резолуције о маји утицаја за јачање процесних права окривљених лица у кривичном процесу (које је донео Савет Европе 2009) и од тада још неколико директива и одлука релевантних за ову проблематику, прошло је доста времена, а различита процесна решења у државама и даље постоје, због чега је потребно даље развијати и усавлашавати ова правила да се не би доводили у питање основни принципи међународне правне помоћи у кривичним стварима, првенствено принцип узajамног поверења и принцип узajамног признавања одлука. Значајан корак у даљем правцу развоја прекограничне сарадње у кривичним стварима на нивоу Европске уније је предлој Уредбе Европског парламента и Савета о усљужању кривичних посљедица који је донет 2023, у односу на*

* Рад је настао као резултат истраживања у 2023. на Пројекту „Правна традиција и нови правни изазови“ чији носилац је Правни факултет у Новом Саду, Универзитет у Новом Саду.

који се већ у стиручној јавности истиче потреба за чврстим и експлицитним условањем стандарда права окривљеног. Република Србија, која је у процесу придруживања Евројској унији има законска решења која нису у потпуности усклађена са регулативом Евројске уније која се односи на права окривљеног лица, а која су од значаја и за прекограничну сарадњу. У раду, аутори се баве анализом права окривљених лица у релевантним директивама Евројске уније и права која су им дата у Законику о кривичном поступку Републике Србије и то првенствено права на информисање и права на тумачење и превођење.

Кључне речи: осумњичени, окривљени, бранилац, кривични поступак, прекогранична сарадња.

1. УВОДНА РАЗМАТРАЊА

Сарадња органа поступка, односно полицијских, тужилачких и судских органа је све интензивнија са порастом прекограничног криминалитета. Иако је у овим случајевима често неопходно брзо и ефикасно поступање, постојећа правила међународне правне помоћи у кривичним стварима, ни инструменти сарадње, не могу да одговоре на захтеве који се пред њих постављају. Осим тога, постоје изузетно значајна питања као што су усаглашеност права осумњиченог, односно окривљеног лица која су предвиђена у националним регулативама, а која се у извесном броју случајева у државама Европе разликују међусобно и поред успостављених стандарда права ових лица у међународној регулативи. Наведено има за последицу да је доведена у питање примена основних принципа међународне правне помоћи у кривичним стварима и то првенствено принципа узајамног поверења и узајамног признавања одлука. У оквиру Европске уније регулисани су главни инструменти прекограничне сарадње у кривичним стварима као што су: Европски налог за хапшење, Европски налог за истрагу ради прикупљања доказа, процедуре за међусобну правну помоћ, а посебно непосредне размене података и информација и рад заједничких истражних тимова. Међутим, и поред успостављених инструмената сарадње, различитост позитивноправних решења у погледу кривичних поступака у државама чланицама је наметнула потребу за успостављањем стандарда права окривљених лица како у кривичном поступку, тако и у преткривичном поступку. У том смислу је Савет ЕУ 2009. донео Резолуцију о мапи пута за јачање процесних права окривљених лица у кривичном поступку¹ и од тада је усвојено неколико

---

¹ Resolution of the Council, Roadmap for strengthening procedural rights of suspected or accused persons in criminal proceedings, 2009/C 295/01.

директива које се односе на права осумњиченог, односно окривљеног лица² као што су: право на информисање, право на тумачење и превођење, право на браниоца, право на правну помоћ и претпоставку невиности. Ова регулатива има за циљ успостављање минималног стандарда хармонизације правила у кривичним поступцима који су неопходни за прекогранично прикупљање и размену доказа, што представља изазов посебно када је у питању заштита основних права окривљеног лица. Опстанак ових основних принципа је условљен успостављањем заједничких стандарда у вези са корпусом права окривљеног, па се последично наметнула потреба за хармонизацијом ових правила у државама, и то првенствено у оквиру Европске уније. Последњи изузетно значајан корак у наведеном правцу је предлог Уредбе Европског парламента и Савета о уступању кривичних поступака из 2023.³ у односу на који се већ у стручној јавности као приоритет истиче потреба за успостављањем стандарда права окривљеног лица.

У односу на права окривљеног, Република Србија, као земља кандидат за чланство у Европској унији (даље у тексту ЕУ) има законска решења која нису у потпуности усклађена са регулативом ЕУ која се односи на права окривљеног, а која су од значаја и за прекограничну сарадњу, првенствено за постизање највиших европских стандарда заштите права окривљених лица. У контексту прекограничне сарадње и прекограничних поступака, најважнија права окривљеног лица су право на информисање и право на тумачење и превођење.

2. ПРЕКОГРАНИЧНА САРАДЊА И КРИВИЧНИ ПОСТУПАК

Заједнички основ за заштиту права осумњичених, односно окривљених лица у кривичном поступку у Европи је Конвенција за заштиту људских права и основних слобода⁴ која представља својеврсну гаранцију поверења

² У складу са чланом 2 став 1 тачка 2 Законика о кривичном поступку Републике Србије (Службени гласник РС бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35/2019, 27/2021 – одлука УС и 62/2021 – одлука УС), окривљени је израз који служи као општи назив за осумњиченог, окривљеног, оптуженог и осуђеног, због чега ће се у овом раду даље користити термин окривљени.

³ Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on the transfer of proceedings in criminal matters, Brussels, 5.4.2023. COM (2023) 185 final 2023/0093 (COD).

⁴ Закон о ратификацији Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, измењене у складу са Протоколом број 11, Протокола уз конвенцију за заштиту људских права и основних слобода, Протокола број 4 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода којим се обезбеђују извесна права и слободе који нису укључени у Конвенцију и први Протокол уз њу, Протокола број 6 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода о укидању смртне казне, Протокола број 7 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода, Протокола број 12 уз Конвенцију за заштиту

грађана у системе кривичног правосуђа и правну сигурност. Ово је посебно важно у успостављеном подручју слободног кретања људи и робе, где се често дешава да неко лице буде окривљено за кривично дело у држави чланици у којој нема пребивалиште. У тим случајевима процесна права окривљеног су од највећег значаја у заштити права на правично суђење које представља најважнији међународни правни стандард у кривичном поступку. Право окривљеног на правично суђење које ће се одвијати у разумном року суштински представља елемент његовог права на одбрану у кривичном поступку, али то право не само што има велики правни и фактички значај, већ оно у битној мери има самостални карактер у односу на право на одбрану, па се стога може и посебно издвојити.⁵

У корпусу права на правично суђење од посебног значаја су право на информисање и право на тумачење и превођење. Хармонизација ових права директно утиче на примену принципа међународне правне помоћи у кривичним стварима, а то су принципи узајамног поверења и принцип узајамног признавања одлука. Заједнички минимални стандарди, односно развој еквивалентних стандарда су неопходни у правосудној сарадњи, уз обавезно поштовање основних правних начела држава чланица и њихових правних традиција.

Наведено је од посебног значаја, имајући у виду нови облик прекограничне сарадње који је имплементиран у предлогу Уредбе Европског парламента и Савета о уступању кривичних поступака из 2023. који представља својеврсну новину у међународној правној помоћи у кривичним стварима иако према важећој регулативи постоји преузимање и уступање кривичног гоњења који представљају различите облике међународне кривичноправне помоћи које надлежни органи државе могу да врше, с тим да свако преузимање кривичног гоњења од стране неке друге државе, подразумева нужно њено уступање и обрнуто.⁶ Иако терминолошки веома слично, ради се о другачијем, новом облику сарадње. Наиме, наведеним предлогом Уредбе, успостављају се заједничка правила која ће се непосредно примењивати у државама чланицама и која имају за циљ да спрече непотребне паралелне поступке у различитим државама чланицама Европске уније у вези с истим чињеничним описом дела и истим лицем, који би могли резултирати кршењем основног принципа кривичног права *ne bis in idem*.

Други, такође значајан циљ, је да се у интересу делотворног кривичног правосуђа омогући уступање кривичног поступка и када се предаја лица

људских права и основних слобода и Протокола број 13 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода о укидању смртне казне у свим околностима, Службени лист СЦГ – Међународни уговори бр. 9/2003, 5/2005 и 7/2005 – испр. и Службени гласник РС – Међународни уговори бр. 12/2010 и 10/2015.

⁵ Шкулић М, Бугарски Т, Кривично процесно право, Нови Сад 2015, 187.

⁶ Ibidem, 610-611.

ради кривичног гоњења по Европском налогу за хапшење одложи или одбије из разлога, на пример, јер су поступци за исто кривично дело у току у другој држави чланици чиме би се онемогућило да окривљено лице евентуално избегне кажњавање.⁷ Предлог Уредбе представља део Стратегије ЕУ 2021-2025 која се односи на борбу против организованог криминала и произлази и Хашког Програма за јачањем слободе, безбедности и правде у државама ЕУ, Програма мера за спровођење принципа међусобног признавања одлука у кривичним стварима, као и позива на акцију Савета и Европског парламента (Утицај организованог криминала на сопствене ресурсе ЕУ и на злоупотребу средстава ЕУ – 15. децембар 2021).⁸

Предлог Уредбе се састоји од пет поглавља са укупно 34 члана, који, поред општих одредби, садрже и одредбе о: заједничким условима за уступање кривичног поступка као и разлозима за одбијање; роковима за одлучивање о уступању поступка и трошковима уступања; обавезама у погледу заштите права окривљених лица, као и оштећених, могућности жалбе на одлуке о премештању поступка; ефектима трансфера у држави молиљи и замољеној држави и дозвољеним средствима комуникације (посебно електронске) између надлежних органа. Предлог Уредбе се односи на прекограничне процедуре где су неопходна јединствена правила због чега је и идеја да се Уредба директно и непосредно примењује у свим државама чланицама и да буде обавезујућа у целини. На овај начин би се обезбедило да све државе чланице примењују правила на исти начин и да правила истовремено ступају на снагу. Посебно значајно је то да би се на овај начин онемогућило вођење више паралелних поступака у различитим државама чланицама против истог лица за исти чињенични опис дела и омогућило поштовање основног принципа *ne bis in idem*. Такође, окривљена лица не би била изложена више-струким ограничењима својих права и слобода, као и правних интереса због различитих налога за хапшење, претреса и саслушања која се спроводе у две или више држава чланица.

Уступање кривичног поступка има за циљ и да се обезбеде најбољи услови са суђење јер се уступање може извршити само уколико је држава којој се уступа у „најбољој позицији“ за кривично гоњење и спровођење кривичног поступка, с тим да држава има обавезу да обезбеди све процесне гаранције за окривљено лице, а посебно право на правично суђење.

Овде је посебно значајно нагласити да је у прекограничној сарадњи изузетно значајна регулатива ЕУ о процесним правима за окривљена лица и то: Директива 2016/1919/ЕУ о првонјој помоћи за осумњичене и окривљене

⁷ Explanatory Memorandum to COM(2023)185 – Transfer of proceedings in criminal matters, https://www.eumonitor.eu/9353000/1/j4nvhdjdk3hydztq_j9vvik7m1c3gyxp/vm1zjlfts4zp

⁸ https://commission.europa.eu/law/cross-border-cases/judicial-cooperation/types-judicial-cooperation/transfer-criminal-proceedings_en

у кривичном поступку и за тражена лица у поступку на основу Европског налога за хапшење,⁹ Директива 2013/48/ЕУ о приступу браниоцу у кривичном поступку и у поступку на основу европског налога за хапшење и о праву на обавештавање трећег лица у случају лишења слободе и на комуникацију с трећим лицима и конзуларним представништвима,¹⁰ Директива 2012/13/ЕУ о праву на информисање у кривичном поступку¹¹ и Директива 2010/64/ЕУ о праву на тумачење и превођење у кривичном поступку.¹² Успостављањем минималних стандарда заштите у кривичном поступку порашће поверење у кривично правосудни систем свих држава чланица, који заузврат осигуравају ефикасније правосуђе и сарадњу у клими међусобног поверења.¹³

Усвајање заједничких правила о уступању кривичног поступка би било комплементарно решење за постојеће инструменте за прекогранични криминалитет. На овај начин би се избегли евентуални проблеми као што су одбијање покретања кривичног поступка према лицу које је ухапшено на основу Европског налога за хапшење из разлога ако се то покаже несразмерним или немогућим, на пример, зато што нису испуњени услови у погледу висине запређене казне. Новопредложени облик сарадње би требао да се односи на сва кривична дела, како је наведено у предлогу Уредбе. Уколико би се ово решење прихватило и заживело у пракси, временом је сасвим извесно да ће оно анулирати Европски налог за надзор који омогућава осумњиченом да буде предмет мере надзора у матичној држави чланици све док се суђење не одржи у другој држави чланици, уместо да буде у притвору. Европски налог за надзор је прописан Оквирном Одлуком Савета 2009/829/RUP о примени начела узајамног признавања одлука о мерама надзора међу државама чланицама ЕУ као алтернативе привременом притвору.¹⁴ Ова Оквирна одлука утврђује правила у складу са којима једна држава чланица

---

⁹ Directive 2016/1919/ EU of the European Parliament and of the Council of 26 October 2016 on legal aid for suspects and accused persons in criminal proceedings and for requested persons in European arrest warrant proceedings, OJ L 297, 4.11.2016.

¹⁰ Directive 2013/48/EU of the European Parliament and of the Council of 22 October 2013 on the right of access to a lawyer in criminal proceedings and in European arrest warrant proceedings, and on the right to have a third party informed upon deprivation of liberty and to communicate with third persons and with consular authorities while deprived of liberty, OJ L 294, 6.11.2013.

¹¹ Directive 2012/13/EU of the European Parliament and of the Council of 22 May 2012 on the right to information in criminal proceedings, OJ L 142, 1.6.2012.

¹² Directive 2010/64/EU of the European Parliament and of the Council of 20 October 2010 on the right to interpretation and translation in criminal proceedings, OJ L 280, 26.10.2010.

¹³ Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on the transfer of proceedings in criminal matters, Brussels, 5.4.2023 COM (2023) 185 final 2023/0093 (COD), 9-10.

¹⁴ Council Framework Decision 2009/829/JHA of 23 October 2009 on the application, between Member States of the European Union, of the principle of mutual recognition to decisions on supervision measures as an alternative to provisional detention (OJ L 294, 11.11.2009).

признаје одлуку о мерама надзора издату у другој држави чланици као алтернативу привременом притвору, прати мере надзора уведене за физичко лице и предаје дотично лице држави издавања у случају кршења тих мера (члан 1).

3. ПРАВА ОКРИВЉЕНОГ ЛИЦА У КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ ОД ЗНАЧАЈА ЗА ПРЕКОГРАНИЧНУ САРАДЊУ

Прекогранична сарадња у кривичним стварима мора да обезбеди једнака права за окривљеног јер је то предуслов правичног поступка који представља међународни правни стандард. Утврђивање корпуса минимума права на одбрану би омогућило прекограничну сарадњу у кривичним стварима без изузетка, отклонило слабости, односно мањкавости АВС директива¹⁵ и представљало би добар нормативни основ за даљи развој Стуба слободе, безбедности и правде у ЕУ.¹⁶ Усаглашавање, односно хармонизација права окривљеног између држава је *conditio sine qua non* у ефикасној и ефективној прекограничној сарадњи у кривичним стварима, од којих се могу најважнијим правима сматрати право на информисање и право на тумачење и превођење.¹⁷

3.1. Право окривљеног на информисање

Директива о праву на информисање у кривичном поступку се примењује од момента када орган поступка обавести лице да се сматра окривљеним за кривично дело па до краја кривичног поступка, односно до доношења коначне одлуке у поступку, што значи да се ова Директива односи и на предистражни поступак. Лице које је окривљено за кривично дело мора бити информисано о кривичном делу за које се терети и посебно о својим правима јер је то основни предуслов за припрему одбране што свакако даље утиче на правилан ток кривичног поступка и коначно, на закониту пресуду. Основна сврха Директиве је да се дефинишу минимални заједнички стандарди који се односе на обавештавање окривљеног лица о кривичном делу за који се терети и о основним правима која му припадају. При томе је значајно нагласити да се права из ове Директиве заснивају на правима која су

¹⁵ АБЦ директиве се односе на законодавну агенду за јачање процесних права окривљеног лица у кривичном поступку која је усвојена у Резолуцији о мапи пута 2009. године.

¹⁶ О овом видети: Ramos V.C., Luchtman M., Munteanu G., Improving Defence Rights Including Available Remedies in and (or as a Consequence of) Cross-Border Criminal Proceedings, EUCRIM 3/2020, 233.

¹⁷ Више о томе, вид. Бугарски Т, М. Писарић М, Уређење права на одбрану у праву Европске уније, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, бр. 4/2017, 1409-1439.

утврђена у Повељи о основним правима (члановима 47 и 48)¹⁸ и у Европској конвенцији о основним правима и слободама (члановима 5 и 6). Одредбе ове Директиве свакако треба тумачити и примењивати узимајући у обзир судску праксу Европског суда за људска права.

Према члану 3 Директиве, држава чланица треба да обезбеди да се окривљеном лицу хитно пружи информације, односно да буде обавештено о следећим правима: праву на приступ браниоцу, праву на бесплатан правни савет и под којим условима га може добити, праву да буде информисан, упознат са оптужбама које стоје против њега, праву на тумача и на преводње, као и о праву на ускраћивање исказа. Ове информације је потребно да буду пружене усмено или у писаној форми на једноставном и разумљивом језику, узимајући у обзир посебне потребе тзв. рањивих осумњичених, односно окривљених лица, уколико постоје. Тзв. „рањивост“ окривљених лица у последње време је постала актуелна тема, како у теорији, тако и у пракси правосудних органа. Наиме, постоји обимна судска пракса која се бави способношћу рањивих окривљених да ефикасно учествују у кривичном поступку, у складу са чланом 6 Европске конвенције о људским правима, укључујући Пресуде Европског суда за људска права (на пример: *T. v The United Kingdom*¹⁹ и *SC v. The United Kingdom*²⁰). Рањиви окривљени је лице које захтева посебна прилагођавања на систем кривичног правосудја ради заштите његовог права на правично суђење. Ово се односи, на пример, на омогућавање окривљеном да разуме шта му се ставља на терет, односно које дело, као и да буде благовремено обавештен на језику који разуме о оптужби, да му се остави довољно времена и могућности за припрему одбране и друго. Постоје бројни разлози који могу бити узрок „рањивости“ окривљеног лица као што су на пример: тзв. сметње у учењу, сензорно оштећење, аутизам, ментални поремећај, поремећаји социјалне функције као нпр. анксиозност, претходна траума, узраст (младост или старост).²¹

Од наведених права у оквиру права на информисање, према Законику о кривичном поступку (даље у тексту ЗКП) право на приступ браниоцу је прописан у члану 68 став 1 тачка 3, према коме окривљени има право да се брани сам или уз стручну помоћ браниоца у складу са одредбама ЗКП и о том праву је орган поступка дужан да га поучи пре првог саслушања (члан 68

---

¹⁸ Повеља о основним правима из 2000. године (О.Ј.2000 С 364/0) и 2007. године (О.Ј. (С 303) 2007).

¹⁹ Више видети: *T. v. The United Kingdom*, Application no. 24724/94, Пресуда од 16.12. 1999. године.

²⁰ Више видети: *S.C. v. The United Kingdom*, Application no. 60958/00, Пресуда од 15.6. 2004 (10/11/2004).

²¹ Више видети: Cowe M, Vulnerable Defendants, Identifying problems, finding solutions https://www.guildhallchambers.co.uk/uploadedFiles/Vulnerable_Defendants_MaryCowe_June2017.pdf

став 2 ЗКП). У вези са правом на бесплатан правни савет и под којим условима се може добити, иако ЗКП познаје тзв. одбрану сиромашног (члан 77), ово право није експлицитно наведено у оквиру права из члана 68 и о њему орган поступка није дужан да обавести окривљеног. Због тога је потребно прописати у члану 68 као посебно право окривљеног лица да му на лични захтев, орган поступка постави браниоца по службеној дужности на терет буџетских средстава уколико није у могућности према имовинском стању да сам плати награду и накнаду за трошкове браниоца. Ово право је предвиђено и Директивом о правној помоћи за осумњичене и окривљене у кривичном поступку и за тражена лица у поступку на основу Европског налога за хапшење (члан 2 и 4).

У погледу права окривљеног да буде информисан и упознат са оптужбама које стоје против њега, према ЗКП (члан 68 став 1 тачка 1) окривљени има право да буде обавештен о делу које му се ставља на терет, о природи и разлозима оптужбе, али ово право не подразумева и право да се упозна са доказима који га терете. Право да буде упознат са доказима који га терете је основни предуслов да се припреми одбрана која представља једну од три основне процесне функције. Без упознавања са доказима који га терете, окривљени се ставља у неравноправан и неповољан положај у односу на тужиоца, чиме се оправдано доводи у питање остваривање права на једнакост оружја и самим тим права на правично суђење.

Право на тумача и право на превођење је на један општи начин регулисано у члану 11 ЗКП, па је потребно експлицитно прописати ово право и у члану 68 став 1.

Треба напоменути да је ово право прописано и Директивом о праву на тумачење и превођење у кривичном поступку (члан 2 и 3).

Право на ускраћивање исказа окривљеног је прописано у члану 68 став 1 тачка 2 ЗКП према коме окривљени има право да ништа не изјави, ускрати одговор на поједино питање, слободно изнесе своју одбрану, призна или не призна кривицу.

У погледу обавезе органа поступка да наведена права окривљеном лицу саопште усмено, или у писаној форми ЗКП у члану 68 став 2 прописује да је орган поступка дужан да пре првог саслушања окривљеног поучи само о следећим правима: праву да ништа не изјави, ускрати одговор на поједино питање, слободно изнесе своју одбрану, призна или не призна кривицу; да се брани сам или уз стручну помоћ браниоца у складу са одредбама овог законика; да његовом саслушању присуствује бранилац и праву да непосредно пре првог саслушања прочита кривичну пријаву, записник о увиђају и налаз и мишљење вештака.

Ради усаглашавања са Директивом (члан 3 став 2) потребно је изменити члан 68 став 2 ЗКП тако да се пропише обавеза органа поступка да пре првог

саслушања окривљеног поучи о правима, с тим да се поука предаје окривљеном и у писаној форми написана на разумљивом и једноставном језику. Осим тога, у складу са наведеним потребно је усагласити и: одредбе члана 85 став 2 ЗКП које се односе на саопштавање окривљеном права која има ради његовог саслушања; одредбе члана 192 став 1 ЗКП које се односе права и дужности окривљеног лица приликом позивања као мере за обезбеђење његовог присуства у поступку и одредбе члана 289 став 2 ЗКП које се односе на обавезу полиције да, уколико у току прикупљања обавештења од грађана истог почне сматрати осумњиченим, га поучи о правима из члана 68 ЗКП.

Према члану 4 Директиве који се односи на обавештавање ухапшеног лица о његовим правима, државе чланице треба да обезбеде да окривљена лица која су ухапшена или задржана, одмах, без одлагања добију писано обавештење о својим правима које треба да прочитају и које обавештење смеју да задрже у свом поседу све време док им је ограничена слобода кретања. Ухапшена лица морају бити обавештена и о праву на приступ списима предмета, праву обавештавања конзуларних тела и једног лица, право на хитну лекарску помоћ као и о максималном времену (сати или дана) за које време може бити лишен слободе кретања пре него што буде изведен пред орган поступка (јавно тужилаштво или суд). Обавештење о наведеним правима мора да садржи и поуку о правном леку против одлуке о хапшењу. Такође, ухапшено лице мора бити обавештено и о праву на преиспитивање задржавања или подношење захтева на привремено пуштање на слободу. Ово обавештење свакако мора бити на разумљивом језику, једноставно написано. У погледу језика, то мора бити језик који окривљени познаје, а уколико то није језик у службеној употреби онда се окривљени усмено на језику који разуме обавештава о наведеним правима.

У односу на наведена права ухапшеног лица, одредбе ЗКП које се односе на права ухапшеног лица нису усаглашене. Наиме, права ухапшеног лица се у ЗКП нормирају у оквиру члана 8 (поука о правима) и члана 69 (права ухапшеног лица) у вези са чланом 68 (права окривљеног лица), као и у члану 291 који се односи на полицијско хапшење, члану 292 који се односи на хапшење при извршењу кривичног дела, члана 293 који се односи на саслушање ухапшеног лица и члану 294 који се односи на задржавање осумњиченог лица. У потпуности изостаје право ухапшеног да буде обавештен о правима из члана 68 став 1 тачка 6. У ЗКП је потребно прописати шта обавештење треба да садржи и да мора бити и у писаној форми, да окривљени има право да прочита своја права и да писано обавештење о правима може да задржи.

Члан 5 Директиве који се односи на обавештавање о правима у поступку поводом Европског налога за хапшење за сада није релевантно за наш кривични поступак, с тим да оно свакако једног дана треба да буде пропи-

сано али у посебном пропису, као што је на пример у Републици Хрватској Закон о правосудној сарадњи у казним стварима са државама чланицама Европске уније.²²

Према члану 6 Директиве који уређује право на информисање о оптужбама, државе чланице треба да обезбеде да окривљена лица добију информације о кривичним делима за која се терете. Ове информације морају добити одмах, без одлагања и уз толико појединости колико је потребно да би се обезбедила правичност поступка и делотворно остваривање права на одбрану. Свака промена информација о наведеном мора се одмах саопштити окривљеном лицу. Ово право се односи и на ухапшена или задржана лица с тим да се они морају информисати и о разлозима хапшења, односно задржавања, као и на оптужено лице које мора бити обавештено и о врсти и правној квалификацији кривичног дела, као и о његовој улози у извршењу кривичног дела за које се терети. ЗКП ова питања уређује у члановима 8, 68, 69, 289, 291, 292 и 294 и може се рећи да су законска решења усаглашена са наведеним чланом Директиве. Међутим, ради потпуног усаглашавања са наведеним одредбама, могу се у члану 294 експлицитно прописати елементи решења о задржавању као што су: дело за које се осумњиченом ставља на терет, околности из којих произлазе основи сумње, дан и час лишења слободе или одазивања позиву, као и време почетка задржавања.

У погледу члана 6 став 2, 3 и 4 Директиве, ЗКП је усаглашен. Тако се окривљено лице које је ухапшено или задржано обавештава о разлозима хапшења, односно задржавања, о кривичном делу које му се ставља на терет (члан 68 став 1 тачка 1, члан 69 став 1 тачка 1 и члан 294 ЗКП). Такође, окривљеном лицу се најкасније приликом достављања оптужног акта суду пружају детаљна обавештења о оптужбама, односно врсти и правној квалификацији кривичног дела (члан 296, члан 297 и члан 332 ЗКП). Окривљено лице се одмах обавештава о свим променама обавештења која су му пружена када је то потребно ради остварења правичног поступка, као на пример код проширења истраге (члан 306 у вези са чланом 296 и 297 ЗКП) или код измене или подношења нове оптужнице у вези са чланом 409 ЗКП).

Право на *իրիսյւյ սյսիսիմա* предмета је прописано у члану 7 Директиве као једно комплексно право. Према члану 7 став 1 када је лице ухапшено или задржано у било којој фази кривичног поступка, држава треба да обезбеди да документи повезани са предметним случајем који се налазе у поседу органа поступка, а који су кључни за делотворно побијање, у складу са националним правом, законитости лишења слободе или задржавања, буду доступни ухапшеним лицима или њиховим браниоцима. Осим тога (члан 7 став 2 Директиве), државе чланице треба да обезбеде да тим лицима

²² Narodne novine br. 91/10, 81/13, 124/13, 26/15, 102/17, 68/18, 70/19, 141/20, 18/24.

или њиховим браниоцима буде загарантован приступ бар свим оним материјалним доказима који се налазе у поседу органа поступка, без обзира на то да ли ти докази иду у корист или на штету окривљеном, како би се обезбедила правичност поступка и како би они припремили одбрану. Ово право је у ЗКП прописано у члану 68 став 1 тачка 6 и 8 где је прописано право окривљеног лица да непосредно пре првог саслушања прочита кривичну пријаву, записник о увиђају и налаз и мишљење вештака, као и право да разматра списе и разгледа предмете који служе као доказ. Осим тога, ово право је дато и браниоцу (члан 71 став 1 тачка 2 и 3 ЗКП) који непосредно пре првог саслушања осумњиченог има право да прочита кривичну пријаву, записник о увиђају и налаз и мишљење вештака, као и да после доношења наредбе о спровођењу истраге или после непосредног подизања оптужнице или пре тога ако је окривљени саслушан, разматра списе и разгледа предмете који служе као доказ.

Члан 7 став 3 Директиве се односи на обавезу да се приступ списима предмета обезбеди благовремено, а најкасније приликом подношења оптужнице суду, ради остваривања делотворног права на одбрану. ЗКП је усаглашен и са овим ставом који осим права браниоца из члана 71 став 1 тачка 2 и 3, у члану 251 став 1 који се односи на разматрање списка и разгледање предмета даје право окривљеном, који је саслушан према одредбама ЗКП, као и његовом браниоцу, да разматрају списе и разгледају предмете који служе као доказ. Такође, у члану 303 став 1 ЗКП који се односи на упознавање са прикупљеним доказима у истрази прописана је дужност јавног тужиоца да осумњиченом који је саслушан и његовом браниоцу омогући, да у року довољном за припремање одбране, размотре списе и разгледају предмете који служе као доказ.

Директива предвиђа и могућност ограничавања, односно ускраћивања права прописаних у члану 7 став 2 и 3 под условом да се тиме не доводи у питање право на правично суђење, у случајевима када би такав приступ могао довести до озбиљног угрожавања живота или основних права дугог лица, или ако би такво ускраћивање било преко потребно ради заштите важног јавног интереса, као што је то у случајевима када би приступ могао угрозити истрагу која је у току или озбиљно наштетити националној безбедности државе чланице у којој се води кривични поступак.

Наравно, мора се обезбедити да суд, уколико постоји потреба на захтев окривљеног, преиспита овакву одлуку. ЗКП је и у овом случају усаглашен са Директивом, јер у члану 250 став 3 ЗКП прописује да уколико је са главног претреса била искључена јавност или би право на приватност могло да буде теже повређено, разматрање списка може се ускратити или условити забраном јавне употребе имена учесника у поступку. Против решења о ускраћивању разматрања списка дозвољена је жалба која не задржава извршење

решења. Такође у члану 303 став 1 ЗКП прописује да у случају да је више лица осумњичено за кривично дело, разматрање списа и разгледање предмета који служе као доказ може се одложити док јавни тужилац не саслуша последњег осумњиченог који је доступан.

Право на приступ списима према Директиви (члан 7 став 5) обухвата и право на бесплатан приступ, при чему се овде првенствено мисли на бесплатно умножавање списа. Оваква могућност није предвиђена ЗКП, због чега је потребно ради усаглашавања са Директивом у члану 251 ЗКП прописати да се приступ списима предмета обезбеђује без накнаде, односно да се доказни материјал умножава без накнаде. Овакво законско решење ће у условима дигитализације правосуђа бити, у не тако далекој будућности, потпуно и једино могуће умножавање материјала.

Право на приступ списима предмета није само право које се мора обезбедити окривљеном и његовом браниоцу, већ оно мора бити благовремено јер је у супротном, потпуно обесмишљено. У прилог наведеном су и пресуде Европског суда за људска права које су донете у вези са кршењем овог права чиме се фактички окривљени лишава времена и могућности да припреми одбрану (нпр. *Beraru v. Romania*).²³ Суд сматра да је остваривање права на увид у списе предмета предуслов за остваривање права на једнакост оружја и на правично суђење и да се овим правом омогућава припрема одбране. Посебно је значајан став Суда да је право на приступ списима повређено и уколико је оно ускраћено или није благовремено дато браниоцу. Ускраћивање права на остваривање увида у списе предмета браниоцу окривљеног није неспојиво са правом окривљеног на одбрану у складу са чланом 6 (б) ЕКЉСП (видети: *Kamasinski v. Austria* judgment of 19 December 1989, Series A no. 168, p. 39, para. 88).²⁴

Члан 8 Директиве односи се на вођење евиденције и правне лекове. Наиме, орган поступка је дужан да води евиденцију о информацијама које пружа окривљеном лицу, као и да државе чланице обезбеђују да окривљена лица и/или њихови браниоци имају право побити могуће пропуштање или одбијање надлежних органа поступка да пруже информације у складу са овом Директивом. Према члану 85 став 5 ЗКП исказ окривљеног се сматра незаконитим уколико није поучен, између осталог, и на право на приступ списима предмета или уколико му је ово право ускраћено и на њему се не може заснивати судска одлука.

Основни предуслов за остваривање права на правично суђење и свих права које из њега проистичу, а првенствено права на одбрану, јесте право-ремено, потпуно и тачно информисање, односно обавештавање окривљеног

²³ *Beraru v. Romania*, Application no. 40107/04, Пресуда од 18.3.2014. године (par. 69-71).

²⁴ *Kremzow v. Austria*, Application no. 12350/86, Пресуда од 21.9.1993. године (par. 52).

лица о свим правима које му припадају у вези са кривичним поступком. Окривљени има право да буде упознат, односно да га орган поступка обавести у најранијој фази, у преткривичном поступку, одмах када га почне третирати као осумњиченог о правима која му припадају и која су неопходна да би припремио своју одбрану.

Стручњаци из праксе често истичу да се значајна штета одбрани окривљеног лица може нанети различитим неформалним облицима саслушања који се могу вршити пре него што формално стекне тај статус, наиме, инкриминишуће изјаве могу бити дате од стране лица у неформалном контексту, које се већ тада, како је дозвољено, формално могу користити против њега, или које могу најмање утицати на развој истраге у будућности.²⁵ У прилог наведеном је и пракса ЕСЈП према којој осумњичено, односно окривљено лице, у најранијој фази поступка, како би се обезбедила његова правичност у целини, има право да буде информисано о томе за шта се терети и која права има, као и које чињенице стоје против њега. Када лице постаје осумњичено је, према ставу ЕСЈП, „аутономни концепт“, који се мора схватити у смислу значења Конвенције, а не само у смислу његовог значења у националном праву, конкретно, положај подносиоца представке према важећим домаћим правним прописима мора бити испитан у светлу предмета и сврхе члана 6, односно заштите права одбране.²⁶

Директива о праву на информисање одговара на проблем неделотворног обавештавања окривљеног о правима, однос треба да представља решење за овај проблем. У многим кривичним поступцима, од 8 милиона у ЕУ сваке године, осумњичени су упознати усменим путем само о својим правима на одбрану, на техничком и неразумљивом језику, или уопште нису информисани о својим правима и ово има озбиљне импликације на стратегију одбране, вероватноћу осуде и оспоравање притвора.²⁷ У вези са наведеним, састанци одржани од стране *Fair Trials*-а у последњих неколико година су открили велики број проблема²⁸:

---

²⁵ Мапа пута за примену инструмената за практичаре: Директива о праву на информисање, Писмо о правима, Право на информисање о оптужбама, Право на приступ списима предмета, Сведоци и остали неосумњичени, <https://kli-ks.org/wp-content/uploads/2021/04/02.-SRB-Right-to-Info-Toolkit-FINAL1-converted.pdf>

²⁶ *Mikolajova v. Slovakia*, Application no.4479/03, Пресуда од 18.1.2011. (пар. 40-41).

²⁷ Мапа пута за примену инструмената за практичаре: Директива о праву на информисање писмо о правима право на информисање о оптужбама право на приступ списима предмета, сведоци и остали неосумњичени, 14. <https://kli-ks.org/wp-content/uploads/2021/04/02.-SRB-Right-to-Info-Toolkit-FINAL1-converted.pdf>

²⁸ Мапа пута за примену инструмената за практичаре: Директива о праву на информисање писмо о правима право на информисање о оптужбама право на приступ списима предмета, сведоци и остали неосумњичени, 14. <https://kli-ks.org/wp-content/uploads/2021/04/02.-SRB-Right-to-Info-Toolkit-FINAL1-converted.pdf>

- Писана обавештења о процедуралним правима дата осумњиченом лицу су често израђена употребом сложене правне терминологије (понекад једноставно репродукцијом одредбе закона о кривичном поступку) коју многа осумњичена лица тешко разумеју;
- Право на ћутање се често саопштава у условима који чине његово коришћење непривлачним. Право се може изразити као право на „одбијање давања одговора на питања“, а писмо (као што је пример у Аустрији од новембра 2014. године) може скренути пажњу на могуће штетне последице, као што је повећана могућност притвора или пропуштање прилика за објашњењем нечије невиности;
- Лице добија обавештење о правима само када је формално осумњичено /ухапшено/ стављено под истрагу; у неким предметима, лица која се испитују као сведоци су заправо под сумњом, али нису обавештена о својим правима и могу дати одговоре који утичу на ток поступка;
- Неуспех обавештавања лица о његовим правима на делотворан начин значи да се осумњичено лице „одриче“ својих права на ћутање и браниоца без довољно разумевања шта та права представљају, што доводи до сумње да ли је до „одрицања“ од права дошло на свестан и недвосмислен начин.

Постоје бројни фактори, како ендогени, тако и екзогени који утичу на валидност одрицања осумњиченог лица од браниоца, након што је информисан о том праву. Ту спадају, на пример, чињеница да је обавештење о том праву дато само усмено, а не и у писаној форми, да је дато на језику који не разуме, да се осумњичени налази у стресној ситуацији а да брзина догађаја утичу и на његову перцепцију онога о чему се информише, узраст, психофизичка зрелост, дејство алкохола или опојних дрога и друго. Због свега наведеног, орган поступка мора да се увери да одрицање од права није последица дејства неког од наведених фактора.

3.2. Право окривљеног на тумачење и превођење

Право окривљеног на превођење и тумачење је изузетно важно право које је директно повезано са правом окривљеног на информисање и које представља услов за његово остваривање јер, уколико окривљени не зна језик поступка или му је потребан тумач, а ово право му се ускрати, неће моћи да оствари ни једно право из корпуса права на информисање, а што ће условити и даљи ток кривичног поступка. Повреда права окривљеног на тумачење и превођење представља повреду права на правично суђење и самим тим опредељује законитост, односно незаконитост пресуде. Имајући у виду наведено, изузетно је важно усаглашавање ЗКП са регулативом ЕУ која се односи на ово право, а ту се првенствено мисли на Директиву о праву

на тумачење и превођење у кривичном поступку из 2010,²⁹ у којој је ово право детаљно разрађено, за разлику од ЗКП који ово право, може се рећи, регулише на један општи начин.

Право на тумачење које прописано у члану 2 Директиве подразумева:

- a) Право окривљеног који не говори или не разуме језик предметног кривичног поступка на тумача којег је потребно обезбедити без одлагања, током целог поступка и то од најараније фазе, од предистражног поступка, односно од полицијског испитивања (члан 2 став 1 Директиве). Ово право ЗКП прописује у члану 11 и члану 87 који се односи на саслушање преко тумача или преводиоца, а сходна примена ових правила се односи и на испитивање сведока предвиђено у члану 98 став 6.
- b) Право на тумачење између окривљеног и његовог браниоца који се директно тичу свих саслушања или расправа у поступку, подношења жалбе или других захтева у поступку (члан 2 став 2 Директиве). Такође, и ово право је предвиђено и у члану 11 и 87 ЗКП.
- c) Право на тумачење које (из става 1 и 2 члана 7 Директиве) укључује одговарајућу помоћ лицима са слушним или говорним сметњама, а што је предвиђено и у ЗКП (члан 11, члан 87 и члан 98 став 6 који се односи на сведоке). Ту је потребно истаћи да је наш законодавац ово право шире поставио од Директиве јер оно припада не само глувим и немим лицима, већ и слепим лицима.
- d) Обавезу државе да обезбеди увођење поступка или механизма којим се утврђује да ли окривљени говори или разуме језик кривичног поступка и да ли му треба помоћ тумача (став 4 Директиве). Иако је ово оправдано да би се избегла евентуална злоупотреба од стране окривљеног и да би се са извесношћу могло утврдити да ли окривљеном у конкретном случају заиста треба ово право обезбедити, увођење посебног поступка, односно механизма би само одуговлачило поступак. Сасвим је оправдано претпоставити да ову процену квалитетно може да изврши орган поступка у зависности од фазе поступка (полиција, тужилаштво или суд), односно да процени на основу слободног уверења да ли окривљени разуме језик поступка и да ли му треба обезбедити тумача у конкретном случају. Ова процена се врши већ током првог поучавања окривљеног о његовим правима. У ЗКП иако нема предвиђеног посебног механизма, орган поступка то свакако чини већ приликом давања поуке, односно саслушања (члан 11 и члан 87).
- e) Право окривљеног да оспори одлуку о томе да тумачење није потребно, односно уколико је тумачење омогућено, да има право на правни лек

---

²⁹ Directive 2010/64/EU of the European Parliament and of the Council of 20 October 2010 on the right to interpretation and translation in criminal proceedings (OJ L 280, 26.10.2010)

због некавалитетног тумачења јер се тиме нарушава правичност поступка (став 5 Директиве), као и право, да према потреби, може да се користи видео конференцијска веза, телефон или интернет, осим ако је лично присуство тумача неопходно ради заштите правичности поступка (став 6 Директиве). Ова права нису предвиђена ЗКП, због чега је потребно иста предвидети ради усаглашавања са Директивом.

Иако Директива у члану 2 став 8 говори о обезбеђењу квалитета тумачења, ово је код нас обезбеђено на тај начин што се тумачи постављају са списка сталних судских тумача и преводиоца које води ресорно министарство. Правилником о сталним судским тумачима³⁰ прописује се поступак за постављење и разрешење сталних судских тумача – сталних судских преводилаца и сталних судских тумача знакова слепих, глувих или немих лица и одређује висина награде за њихов рад (члан 1). Оно што је посебно важно истаћи јесте прописана провера оспособљености кандидата што проверава посебна комисија која је формирана од стране министра надлежног за правосуђе, који и доноси одлуку о постављењу преводиоца у форми решења (члан 4 и 5 Правилника). Будући да се на тумаче и преводиоце сходно примењују одредбе које се односе на вештаке (члан 87 став 4 ЗКП), преводилац мора бити лице које располаже потребним познавањем језика са кога и на који се преводи.³¹

Право на превођење које је прописано у члану 3 Директиве односи се на превођење битних докумената. Иако ЗКП у члану 11 став 3 даје ово право на један уопштен начин, као право на превођење исправа и другог писаног доказног материјала, потребно је ово питање уредити прецизније у смислу да се експлицитно одреди који су то документи, на пример, одлуке о лишавању слободе, наредбе о спровођењу истраге, оптужних аката, позива, пресуде, односно решења које одговара пресуди и друго. На овај начин би се извршило усаглашавање ЗКП са наведеном Директивом (члан 3 став 1-4).

Директива прописује и право окривљеног на правни лек против одлука којом је утврђено да није потребно превести неке документе или њихове делове, а ако је превођење омогућено, да имају могућност да изјаве жалбу због тога што квалитет превођења није такав да обезбеђује правичност поступка. Овде треба истаћи да је такође потребно и експлицитно уредити у ЗКП и ограничавање права на превођење докумената у писаној форми у смислу да се не преводе они делови наведених докумената који нису од значаја за разумевање кривичног дела за које се окривљеном ставља на терет. Наравно, превођење ових докумената у писаној форми треба да буде супсидијарно

³⁰ Службени гласник РС”, бр. 35/2010, 80/2016 и 7/2017.

³¹ Илић П.Г, Мајић М, Бељански С, Трешњев А, Коменџар Законика о кривичном постојанству, деветио измењено и допунљено издање, Београд 2016, 109.

право, односно прво је потребно да се окривљени изјасни да ли жели уместо писаног превода, усмени превод или усмени сажетак, чиме ће се обезбедити правичан поступак. Важно је да одрицање од овог права мора да буде недвосмислено и добровољно, дато након што је окривљени претходно добио правни савет или је на други начин упознат са последицама одрицања овог права.

Превођење мора да буде квалитетно, а механизам обезбеђења квалитета превода се може постићи на разне начине, као на пример да се користе увек два преводиоца истовремено и да по потреби исправљају један другог, или да се превођење у поступку снима (аудио-видео) и друго.³² У ЗКП квалитет превођења се обезбеђује на тај начин што се за преводиоца именује лице са списка сталних судских тумача и преводиоца које води ресорно министарство.

У погледу трошкова тумачења и превођења, ЗКП у члану 261 став 5 прописује да се трошкови превођења и тумачења, као и трошкови одбране сиромашног окривљеног неће наплаћивати од лица која су по одредбама Законика дужна да накнаде трошкове кривичног поступка, чиме се може сматрати да је усаглашен са чланом 4 Директиве.

4. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Прекогранични криминалитет полако али сигурно преузима водеће место међу појавним облицима криминалитета и самим тим у пракси надлежних органа за сузбијање криминалитета јасно показује постојеће слабости регулативе и система, као и велике диспаратете када је у питању регулатива која се односи на права осумњиченог, односно окривљеног лица. Ово је посебно алармантно са становишта међународних стандарда права, као и поштовања основних начела поступка, првенствено начела *ne bis in idem*, на шта указује и судска пракса Европског суда за људска права, али и принципа које су основ међународне правне помоћи у кривичним стварима, првенствено узајамног поверења и признавања одлука. Наведено је нужно створило свест о неопходности хармонизације, односно уједначавања процесних правила, првенствено права осумњиченог, односно окривљеног лица и потребу за настајањем нових облика међународне правне помоћи у кривичним стварима, односно нових инструмената прекограничне сарадње.

Предлог Уредбе о уступању кривичног поступка за сва кривична дела под прописаним условима и уз обезбеђење права осумњичених, односно

---

³² Видети: Kotzurek M, Directive 2010/64/EU on translation and interpretation services in criminal proceedings: A new quality seal or a missed opportunity? On its implementation in Germany, Poland and Spain,

<https://eucrim.eu/articles/directive-201064eu-on-translation-and-interpretation-services-in-criminal-proceedings-a-new-quality-seal-or-a-missed-opportunity/>

окривљених, као што је на пример право на правно средство у вези са одлуком о уступању, односно неустапању кривичног поступка, представља несумњиво велики искорак у том правцу. Овакву могућност да се успостави добра регулатива у прекограничној сарадњи треба прихватити, али то нужно захтева усклађивање са европским стандардима људских права како би се обезбедио правичан поступак. Предлог представља сасвим добру полазну основу за ефикасно сузбијање криминалитета, као и поштовање права осумњиченог, односно окривљеног лица и основних принципа кривичног поступка и међународне сарадње у кривичним стварима.

У контексту наведене проблематике, кривично процесно законодавство Републике Србије је потребно усагласити са важећим директивама и другим релеватним прописима ЕУ које се односе на права осумњиченог, односно окривљеног лица, првенствено права на информисање и права на превођење и тумачење, чиме ће се обезбедити највиши стандарди права ових лица у правичном кривичном поступку, као и ефикасна прекогранична сарадња у кривичним стварима.

ЛИСТА РЕФЕРЕНЦИ

Литература

- Бугарски Татјана, Писарић Милана, Уређење права на одбрану у праву Европске уније, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, бр. 4/2017, 1409-1439.
- Илић П. Горан, Мајић Миодраг, Бељански Слободан, Трешњев Александар, *Коментар Законика о кривичном поступку, деветио измењено и допуњено издање*, Београд 2016. године
- Kotzurek M, *Directive 2010/64/EU on translation and interpretation services in criminal proceedings: A new quality seal or a missed opportunity? On its implementation in Germany, Poland and Spain*, <https://eucrim.eu/articles/directive-201064eu-on-translation-and-interpretation-services-in-criminal-proceedings-a-new-quality-seal-or-a-missed-opportunity/>
- Ramos V.C, Luchtman M, Munteanu G, *Improving Defence Rights Including Available Remedies in and (or as a Consequence of) Cross-Border Criminal Proceedings*, EUCRIM 3/2020, 230-245.
- Шкулић Милан, Бугарски Татјана, *Кривично процесно право*, Нови Сад 2015. године

Судска пракса

- Beraru v. Romania*, Application no. 40107/04, Пресуда од 18.3.2014. године
- Kremzow v. Austria*, Application no. 12350/86, Пресуда од 21.9.1993. године
- Mikolajova v. Slovakia*, Application no.4479/03, Пресуда од 18.1.2011. године

S.C. v. *The United Kingdom*, Application no. 60958/00, Пресуда од 15.6.2004. (10/11/2004)

T. v. *The United Kingdom*, Application no. 24724/94, Пресуда од 16.12.1999. године

Прописи

Законик о кривичном поступку Републике Србије, *Службени гласник РС*, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35/2019, 27/2021 – одлука УС и 62/2021 – одлука УС

Закон о ратификацији Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, измењене у складу са Протоколом број 11, Протокола уз конвенцију за заштиту људских права и основних слобода, Протокола број 4 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода којим се обезбеђују извесна права и слободе који нису укључени у Конвенцију и први Протокол уз њу, Протокола број 6 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода о укидању смртне казне, Протокола број 7 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода, Протокола број 12 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода и Протокола број 13 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода о укидању смртне казне у свим околностима, *Службени лист СЦГ – Међународни уговори*, бр. 9/2003, 5/2005 и 7/2005 – испр. и *Службени гласник РС – Међународни уговори*, бр. 12/2010 и 10/2015.

Правилник о сталним судским тумачима, *Службени гласник РС*, бр. 35/2010, 80/2016 и 7/2017.

Повеља о основним правима из 2000. године (О.Ј.2000 С 364/0) и 2007. године, О.Ј. (С 303) 2007.

Закон о правосудној сарадњи у казним стварима са државима чланицама Европске уније, *Народне новине*, бр. 91/10, 81/13, 124/13, 26/15, 102/17, 68/18, 70/19, 141/20, 18/24.

Council Framework Decision 2009/829/JHA of 23 October 2009 on the application, between Member States of the European Union, of the principle of mutual recognition to decisions on supervision measures as an alternative to provisional detention, OJ L 294, 11.11.2009.

Directive 2010/64/EU of the European Parliament and of the Council of 20 October 2010 on the right to interpretation and translation in criminal proceedings (OJ L 280, 26.10.2010)

Directive 2012/13/EU of the European Parliament and of the Council of 22 May 2012 on the right to information in criminal proceedings, OJ L 142, 1.6.2012.

Directive 2013/48/EU of the European Parliament and of the Council of 22 October 2013 on the right of access to a lawyer in criminal proceedings and in European arrest warrant proceedings, and on the right to have a third party informed upon deprivation of liberty and to communicate with third persons and with consular authorities while deprived of liberty, OJ L 294, 6.11.2013.

Directive 2016/1919/ EU of the European Parliament and of the Council of 26 October 2016 on legal aid for suspects and accused persons in criminal proceedings and for requested persons in European arrest warrant proceedings, OJ L 297, 4.11.2016.

- Directive 2010/64/EU of the European Parliament and of the Council of 20 October 2010 on the right to interpretation and translation in criminal proceedings, OJ L 280, 26.10.2010.
- Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on the transfer of proceedings in criminal matters, Brussels, 5.4.2023. COM (2023) 185 final 2023/0093 (COD)
- Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on the transfer of proceedings in criminal matters, Brussels, 5.4.2023 COM (2023) 185 final 2023/0093 (COD)
- Resolution of the Council, Roadmap for strengthening procedural rights of suspected or accused persons in criminal proceedings, 2009/C 295/01

Интернет извори

- Cowe Mary, *Vulnerable Defendants, Identifying problems, finding solutions* https://www.guildhallchambers.co.uk/uploadedFiles/Vulnerable_Defendants_MaryCowe_June2017.pdf
- Explanatory Memorandum to COM(2023)185 – Transfer of proceedings in criminal matters, https://www.eumonitor.eu/9353000/1/j4nvhdjdk3hydzc_j9vvik7mlc3gyxp/vmlzjlfts4zp
- https://commission.europa.eu/law/cross-border-cases/judicial-cooperation/types-judicial-cooperation/transfer-criminal-proceedings_en
- Мапа пута за примену инструмената за практичаре: Директива о праву на информисање писмо о правима право на информисање о оптужбама право на приступ списима предмета, сведоци и остали неосумњичени, 14. <https://kli-ks.org/wp-content/uploads/2021/04/02.-SRB-Right-to-Info-Toolkit-FINAL1-converted.pdf>
- Мапа пута за примену инструмената за практичаре: Директива о праву на информисање писмо о правима право на информисање о оптужбама право на приступ списима предмета, сведоци и остали неосумњичени, 14 <https://kli-ks.org/wp-content/uploads/2021/04/02.-SRB-Right-to-Info-Toolkit-FINAL1-converted.pdf>
- Мапа пута за примену инструмената за практичаре: Директива о праву на информисање, Писмо о правима, Право на информисање о оптужбама, Право на приступ списима предмета, Сведоци и остали неосумњичени, <https://kli-ks.org/wp-content/uploads/2021/04/02.-SRB-Right-to-Info-Toolkit-FINAL1-converted.pdf>

Tatjana D. Bugarski
University of Novi Sad
Faculty of Law Novi Sad
t.bugarski@pf.uns.ac.rs
ORCID ID: 0000-0002-1462-6800

Milana M. Pisarić
University of Novi Sad
Faculty of Law Novi Sad
m.pisaric@pf.uns.ac.rs
ORCID ID: 0000-0001-8344-3349

Rights of the Accused Person in Criminal Proceedings and Cross-Border Cooperation

Abstract: *The modern trends of life and work “without borders” result in an increase in cross-border crime, which also affects the increase in the number of criminal proceedings in which there is a need for the cooperation of competent authorities from several countries. In these cases, the high standard of rights of accused persons reached in Europe imposes the need for harmonization of regulations, primarily those related to the most important rights of the suspect or accused person, such as the right to information and the right to interpretation and translation. In the European Union, after the adoption of the Resolution on the road map for strengthening the procedural rights of accused persons in criminal proceedings (adopted by the Council in 2009) and since then several other directives and decisions relevant to this issue, a lot of time has passed, and various procedural solutions in states still exist, which is why it is necessary to further develop and harmonize these rules so as not to call into question the basic principles of international legal assistance in criminal matters, primarily the principle of mutual trust and the principle of mutual recognition of decisions. A significant step in the further development of cross-border cooperation in criminal matters at the level of the European Union is the proposal of the Regulation of the European Parliament and the Council on the transfer of criminal proceedings, from 2023, in relation to which the need for a firm and explicit establishment of the standard of the defendant’s rights has already been highlighted by the professional public. Solutions that are not fully harmonized with the European Union regulations related to the rights of the accused person, which are also important for cross-border cooperation. In the paper, the authors deal with the analysis of the rights of accused persons in the relevant directives of the European*

Union and the rights given to them in the Code of Criminal Procedure of the Republic of Serbia, primarily the right to information and the right to interpretation and translation.

Keywords: *suspect, defendant, defense attorney, criminal proceedings, cross-border cooperation.*

Датум пријема рада: 04.02.2024.

Датум прихватања рада: 13.05.2024.